

Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk

rok założenia 1857

Laudacja

Książka Makarego Górzyńskiego, *Dziewiętnastowieczny teatr miejski w Kaliszu. Architektura i polityki kulturowe na peryferiach imperium* (Kalisz 2017) została bez wątpienia zatytułowana właściwie. Nie jest bowiem jedynie skrupulatną, opartą na wszelkich możliwych rękopiśmiennych, drukowanych i wizualnych źródłach rekonstrukcją powstania i zniszczenia tego kaliskiego gmachu, ale opowieścią o tym, co znaczy architektura. Mówi o jej instrumentalnym wykorzystaniu, o społecznej ramie, którą buduje dla negocjacji przeróżnych interesów, o komunikatach jakie w niej intencjonalnie zawarto. W sensie najbardziej uniwersalnym przekonuje dlaczego warto poznawać i analizować budynki, dlaczego jedne cenimy, a innych nie, dlaczego, niektóre są naszymi przyjaciółmi, a inne znów wrogami, wreszcie dyskretnie podpowiada, aby i we współczesnym świecie przykładać do ich kreacji czy rewitalizacji wielką uwagę, bo nie są to niemi, neutralni aktorzy naszej rzeczywistości.

Autor opisał, jak powstał wzniesiony ze środków państwowych teatralny obiekt dla miejscowych elit pod wyraźnym i świadomym patronatem rosyjskich władz gubernialnych. Słusznie dostrzegł, że powstanie tej sceny nie było wyłącznie efektem zaspokojenia miejscowych społecznych potrzeb w obszarze „kultury rozrywki”, a elementem wielkiego i wieloetapowego planu modernizacji Kalisza pod opieką rosyjskiego Imperium. Tym samym tradycyjne dla historii sztuki kategorie, jak styl, architektoniczny typ czy ikonografia, zostały tu przedstawione w siatce powiązań pomiędzy polityką (i to zarówno polityką państwową i regionalną), estetyką oraz modelami kultury końca XIX stulecia. Badacz wykazał się przy tym nie tylko znakomitą wiedzą z zakresu dziejów Kalisza, ale także naukową samoświadomością, wykorzystując najnowsze tendencje badawcze, takie jak zwrot przestrzenne, studia postkolonialne, które przyłożone do, zdawałoby się, bardzo lokalnej czy wręcz prowincjonalnej problematyki, ujawniły jej ze wszech miar uniwersalny wymiar, przyczyniając się do znacznego wzbogacenia nie tylko wiedzy z zakresu historii architektury, regionu, ale skomplikowanej i zniuansowanej historii Polski w ogóle.

prof. UAM dr hab. Piotr Korduba,

Instytut Historii Sztuki UAM